

РОЗДІЛ 2. КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

TECHNOLOGICAL CULTURE AS THE BASIS FOR THE READING OF AN INCLUSIVE INSTITUTE TO PROFESSIONAL ACTIVITIES

Стаття присвячується одній з актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів – формуванню технологічної культури фахівців. Зокрема, розкривається зміст поняття технологічна культура, технологічна культура вчителя. Основна увага зосереджується на постановці завдань під час підготовки майбутнього фахівця інклюзивного навчального закладу. Висвітлюються структурні компоненти технологічної культури: когнітивно-операційний, практико-діяльнісний, мотиваційно-ціннісний, особистісно-комунікативний, індивідуально-креативний та спеціальний.

Акцентовано увагу на важливості використання професійних компетенцій майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів. Визначено організаційно-педагогічні умови формування технологічної культури майбутнього педагога. Проаналізовано основні підходи науковців, щодо визначення культурологічних засад. Розглянуто визначення професійних якостей. Зазначається, що технологічна культура як культура творчої діяльності є необхідною умовою ефективності будь-якої, зокрема педагогічної діяльності. Технологічна культура як один із типів універсальної культури впливає на всі сторони життя людини й суспільства. Вона формує технологічний світогляд, в основу якого покладено систему технологічних поглядів на природу, суспільство та людину. Її складником є технологічне мислення, пов'язане з узагальненим відбиттям індивідом науково-технологічного середовища й розумовою здатністю до перетворювальної діяльності. Отже, основною проблемою в сучасній системі безперервної освіти є підготовка кваліфікованого фахівця, який уміє творчо розв'язувати поставлені перед ним завдання з використанням наукових знань, що володіє високим рівнем технологічної культури й професійної компетентності. Саме технологічна культура сприяє модернізації професійної підготовки педагога на всіх рівнях, формуванню його активної педагогічної позиції, його професійному становленню.

Ключові слова: технологічна культура, інклюзив-

ний навчальний заклад, компоненти технологічної культури.

The article deals with one of the pressing problems of training future specialists of inclusive educational institutions – the formation of technological culture of specialists. In particular, the content of the concept of technological culture, technological culture of the teacher is revealed. The focus is on setting tasks in the preparation of a future inclusive specialist. Structural components of technological culture (cognitive-operational, practical-activity, motivational-value, personal-communicative, individual-creative and special) are covered. Emphasis is placed on the importance of using the professional competencies of future specialists of inclusive educational institutions.

The organizational and pedagogical conditions of forming the technological culture of the future teacher are determined. The basic approaches of scientists to the definition of cultural principles are analyzed. The definition of professional qualities is considered. It is noted that technological culture as a culture of creative activity is a prerequisite for the effectiveness of any, including pedagogical activity. Technological culture as one of the types of universal culture influences all aspects of human life and society. It forms a technological worldview, which is based on a system of technological views on nature, society and man. It is a component of technological thinking related to the generalized reflection of the individual in the scientific and technological environment and mental capacity for transformative activity.

The main problem in the modern system of continuing education is the training of a qualified specialist who is able to creatively solve the tasks assigned to him with the use of scientific knowledge, having a high level of technological culture and professional competence. It is technological culture that contributes to the modernization of teacher's professional training at all levels, the formation of his active pedagogical position, his professional development.

Key words: technological culture, technological culture of a specialist, inclusive educational institution, components of technological culture.

УДК 373–056.2.3
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-3-24>

Нагорна О.В.,
асистент кафедри спеціальної освіти та здоров'я людини
Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Соціально-економічні процеси, що інтенсивно відбуваються в країні й освіті зумовлюють необхідність перегляду змісту освіти, удосконалення традиційних форм і методів навчання та виховання, вимагають підвищення компетенції освітньо-культурного рівня майбутніх учителів відповідно до вимог суспільства, науки, до сучасних умов технологічного освоєння дійсності.

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці навчання й виховання дітей. Сьогодні вища школа ґрунтується на традиційній системі навчання, яка не завжди задовольняє творчу особистість, тому до професійної діяльності викладача висуваються високі вимоги. Однією з таких вимог є його технологічна культура. Тільки вчитель-професіонал,

педагог-майстер може розуміти й використовувати освіту як один із основних джерел інтелектуального, морально-духовного й культурного потенціалу суспільства. Особлива роль у підготовці фахівця належить вищому педагогічному навчальному закладу, що завдяки технологічно спрямованому навчальному процесу, готує технологічно грамотних фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «технологічна культура» виступає частиною педагогічної культури як суспільного явища, ґрунтується на спеціальній і педагогічній освіті та передбачає високий рівень професійної діяльності. Значний внесок у розробку культурологічних засад зробили С. Архангельський, А. Вербицький, І. Ісаєв, В. Леднев, В. Лозова, Г. Троцько, А. Маркова, М. Нікандров, Є. Павлютенков, В. Сластьонін, В. Слободчиков. У сучасних дослідженнях педагогічної культури виділяють індивідуально-особистісний (С. Єлканов, І. Зимня, І. Котова, Н. Кузьміна та ін.), культурологічний (І. Ісаєв, Н. Костіна), діяльнісний (Л. Архангельський, А. Міщенко, В. Сластьонін, С. Смирнов та ін.), інтегративний (І. Казимирська, В. Наумчик, О. Савченко), системно-структурний (Л. Вікторова, Д. Зинов'єв, В. Фокін), ціннісний й особистісно-зорієнтований підходи (І.Бех, Є. Бондаревська, Т. Бєлоусова, С. Кульневич) [4].

Метою статті є визначення сутності поняття технологічна культура фахівця інклюзивного навчального закладу та висвітлення основних структурних компонентів технологічної культури фахівця.

Виклад основного матеріалу. Технологічна культура – це не частина освіти, а новий смисл і мета сучасного освітнього процесу. Технологічна культура є рівнем розвитку перетворювальної діяльності людини, що виявляється в сукупності досягнутих технологій матеріального й духовного виробництва, що дозволяє йому ефективно брати участь у сучасних технологічних процесах через гармонійну взаємодію з природою, суспільством і технологічним середовищем.

Особливістю технологічної культури як нового складника культури, що формується навколо нас, є нове ставлення до навколишнього світу, сформоване завдяки поліпшенню умов проживання людини. Фундаментальність технологічної культури людини полягає в тому, що вона охоплює безліч культур: наукову культуру, культуру мислення, праці, спілкування, культуру поведінки та ін. Зазначене засвідчує, що формування технологічної культури орієнтоване на підготовку до життя й діяльності технологічно культурної людини [2].

На думку автора, технологічно культурна людина:

– уміє розв'язувати проблеми з урахуванням різних поглядів в будь-яких ситуаціях;

– уміє мислити системно й логічно, активно використовує системний підхід у своїй діяльності;

– використовує поняття з соціальних, психолого-педагогічних і гуманітарних наук як інструменти для розв'язування поставлених перед ним завдань;

– володіє пізнавальними здібностями, адаптивністю, гнучкістю й мобільністю;

– уміє працювати в неординарних умовах;

– активно реалізує свої творчі здібності та багатий особистісний потенціал;

– здатний розписувати поетапно рішення педагогічних завдань на основі конкретизації концептуального підходу.

Мета підготовки майбутнього фахівця інклюзивних навчальних закладів полягає в тому, щоб після закінчення вузу він мав загальнокультурну підготовку на рівні, не нижче вимог Державного освітнього стандарту, і в нього були розвинені якості, що забезпечують можливість успішного здійснення педагогічної та інноваційної діяльності, особистісного саморозвитку, участі в колективному самоврядуванні.

Досягти поставленої мети можна, розв'язавши такі завдання:

– володіння майбутніми фахівцями інклюзивних навчальних закладів знаннями і вміннями, відповідними змісту навчального предмета відповідно до вимог за спеціальністю;

– розуміння цінності особистісного розвитку людини, загальних закономірностей психічного розвитку в різні вікові періоди, ролі освіти в розвитку людини;

– стимулювання інтересу до педагогічної діяльності;

– формування технологічної культури в майбутніх фахівців інклюзивних навчальних закладів;

– придбання знань у галузі нових педагогічних технологій і їх застосування у своїй професійній діяльності.

Професійна підготовка майбутнього фахівця інклюзивних закладів складається з безлічі компонентів, одним із яких є формування загальної культури особистості, зокрема технологічної [6].

Технологічна культура вчителя – це динамічна сукупність елементів, що поєднує технологічні знання, вміння й навички, професійно значущі особистісні якості, необхідні для успішного оволодіння перетворювальною діяльністю, що дозволяють особистості адаптуватися в сучасному інформаційному й технологічно насиченому світі; рівень сформованості індивідуально-творчої готовності особистості до проектування й реалізації педагогічної діяльності; прагнення до професійної самоосвіти та саморозвитку; безпервний інноваційний пошук [1].

Дуже важливо, щоб кожен студент усвідомив необхідність творчого вибору оптимальних засо-

бів перетворювальної діяльності з багатьох альтернативних і різноманітних рішень у нових умовах, відповідно до орієнтації на загальнолюдські цінності. Саме ініціативні й самостійні фахівці, здатні постійно вдосконалювати свою особистість і діяльність, можуть адекватно виконувати свої функції, відрізняючись високою сприйнятливістю, соціально-професійною мобільністю, готовністю до швидкого оновлення знань, розширення арсеналу навичок і умінь, освоєння нових сфер діяльності, творчо ставитися до реалізації того чи того рішення, знаходити нові джерела інформації, вести безперервний інноваційний пошук. В основу такої безперервної самоосвіти покладено процес самонавчання, що забезпечує не тільки необхідні знання, а й формування самостійності як професійно значущої якості особистості. Тому одним із найважливіших завдань під час підготовки майбутнього вчителя сьогодні стає формування його технологічної культури. Завдяки цьому буде прискорено процес освоєння ним професійно-значущих якостей.

По-перше, полегшується адаптація особистості в системі суспільних відносин, що сприяє засвоєнню майбутніми учителями інклюзивних закладів соціокультурного досвіду.

По-друге, забезпечується можливість досягнення необхідного рівня всебічного розвитку особистості й підготовки її до успішної педагогічної діяльності.

По-третє, створюються передумови для організації цілеспрямованої діяльності майбутніх учителів інклюзивних закладів по широкому виховує вплив на учнів у процесі професійної діяльності.

По-четверте, широкий технологічний світогляд і висока технологічна культура майбутніх учителів інклюзивних закладів є функцією реалізації діяльнісно-особистісного підходу в процесі взаємодії з учнями та надання їм свободи вибору життєвого шляху після закінчення навчання.

По-п'яте, гарантується висока якість професійної підготовки майбутніх учителів, емоційної і моральної самоорганізації та самореалізації.

Учитель повинен володіти такими професійними якостями:

1. Методичні знання і вміння вчителя.
2. Педагогічні знання та вміння вчителя.

Професійна компетенція майбутнього вчителя характеризується такими критеріями, як розвинене технологічне мислення, широкий світогляд, творча педагогічна діяльність тощо буде сформована недостатньо повно без оволодіння ним технологічною культурою, оскільки саме вона визначає рівень оволодіння сучасними способами пізнання й перетворення навколишнього світу, саме в ній виявляються знання, уміння та творчі здібності в перетворенні всіх сфер людського життя й прогнозування розвитку змісту та форми діяльності, зокрема, педагогічної.

Отже, технологічна культура – необхідний компонент творчої самореалізації й професійного самовдосконалення особистості майбутнього вчителя інклюзивних закладів, грамотного володіння основами освітньої діяльності, готовності до інновацій та новаторства.

Технологічна культура може бути представлена такими взаємопов'язаними структурними компонентами:

- когнітивно-операційним;
- практико-діяльнісним;
- мотиваційно-ціннісним;
- особистісно-комунікативним;
- індивідуально-креативним;
- спеціальним.

Когнітивно-операційний компонент визначається загальними уявленнями вчителя про сукупність наукових і технологічних знань, про способи, прийоми та методи педагогічної діяльності, систему умінь, що відбивають заданий характер педагогічної діяльності та переведення її на технологічний рівень. Цей компонент передбачає наявність у вчителя технологічного мислення й вироблення нестандартних рішень. Когнітивно-операційний компонент містить обсяг знань і є результатом пізнавальної діяльності майбутнього вчителя. Знання розглядаються нами не як мета освіти, а як засіб, за допомогою якого майбутній учитель зможе правильно організувати свою діяльність.

Практико-діяльнісний компонент виявляється в готовності вчителя до раціональної організації освітнього процесу, застосовуючи різні технології на основі знань, умінь і навичок, з метою надання творчого характеру своїй діяльності, мобільності, гнучкості та адаптивності в освітньому середовищі. Цей компонент технологічної культури майбутнього вчителя, заснований на комплексі вмінь і навичок, характеризує сформованість компетенції в предметній галузі.

Уміннями і навичками, що визначають рівень технологічної культури майбутнього вчителя є:

- уміння й навички, що дозволяють брати участь у різних видах діяльності;
- уміння логічно мислити, висувати найбільшу кількість аргументів;
- уміння формулювати проблему, подавати кілька варіантів її розв'язування, визначати найбільш вдалий;
- уміння аналізувати свою діяльність.

Названий компонент пов'язаний із компетентністю вчителя в царині методології, організації різноманітних видів своєї педагогічної діяльності:

- використання в самостійній педагогічній та дослідницькій діяльності новітніх педагогічних технологій;
- розвиненість мовної культури й володіння правилами ділового спілкування та творчої співпраці.

Третім компонентом вважаємо *мотиваційно-ціннісний*, який виявляється в соціальній відповідальності майбутнього вчителя за результати й наслідки своєї професійної та науково-дослідницької діяльності, до постійного невдоволення досягнутим, пошуку нових шляхів інтенсифікації освітнього процесу. Цей компонент розглядається як система ціннісних орієнтацій, мотивів цілей, інтересів, стилів стосунків, морально-вольових якостей, притаманних особистості та впливають на перетворювальну діяльність. Ціннісні орієнтації визначають здатність людини до саморегуляції, самовизначення, самоствердження в навколишньому середовищі, до рефлексії.

Особистісно-комунікативний компонент передбачає встановлення й розвиток комунікації в процесі професійної діяльності, компетентність педагога в гнучкому та конструктивному діалозі, взаєморозуміння й взаємодію між учителями та учнями в їх спільній діяльності. Цей компонент виявляється в професійній рефлексії на рівні соціальних, культурних, професійних та інших контактів і стосунків педагога з людьми й навколишнім світом. Унаслідок спілкування відбувається спільне сприйняття індивідами зовнішньої ситуації й відбиття власної поведінки. Єдність предметної ситуації, спільних інтересів і діяльності членів соціально-професійної групи сприяє прагненню до співпраці вчителя й учня в процесі навчальної діяльності, вирівнюванню рівнів інформованості та залученню до одних і тих же цінностей, що зумовлює зміни установок і поведінки.

Індивідуально-креативний компонент розкриває механізм оволодіння й втілення технологічної культури як творчої діяльності. Процес присвоєння вчителем вироблених педагогічних цінностей відбувається на індивідуально-креативному рівні. Саме в творчій діяльності особистість здатна перетворювати й інтерпретувати педагогічні цінності. Важливими умовами розвитку творчої індивідуальності вчителя є спрямованість свідомості на себе як на суб'єкта педагогічної діяльності, організація самопізнання професійно-особистісних рис. Необхідними умовами творчого саморозвитку є орієнтація на самопізнання, самоактуалізацію, самоосвіта і саморозвиток.

Шостим важливим компонентом автор вважає *спеціальний компонент*, що містить обсяг знань і умінь майбутнього вчителя за фахом, що відповідає кваліфікації, зазначеної в державному освітньому стандарті.

Спробуємо уявити названі компоненти послідовним процесом формування технологічної культури майбутнього вчителя інклюзивного закладу:

знання покладено в основу формування умінь. Без знань і умінь не може бути сформовано адекватного ставлення до професійної діяльності, до реалізації педагогічних цінностей. Сформовані знання, уміння й навички в співвіднесеності з індивідуальними якостями особистості за позитивного ставлення стають продуктивною, творчою діяльністю. Водночас можна простежити й зворотні зв'язки: процес засвоєння залежить від мотивів пізнавальної діяльності, і тільки в реальній практичній діяльності формується система знань, умінь і навичок, виявляються стосунки [3].

Висновки. Отже, володіти певним рівнем технологічної культури повинен кожен фахівець. Рівень технологічної культури фахівця як один із видів універсальних культур є сьогодні основним фактором прогресивного розвитку суспільства й виробництва, що сприяє успішній діяльності людини у всіх сферах життя. Технологічна культура є складником професійної культури, однак вона ще не стала, на жаль, одним із ключових питань у підготовці вчителя інклюзивних навчальних закладів.

Технологічна культура вчителя буде ефективно формуватися шляхом доопрацювання планів і програм, створенням додаткових навчальних матеріалів. Учитель постійно у своїй професійній діяльності займається творчою роботою. Крім того, він повинен володіти широтою й гнучкістю мислення, здатністю вести професійний пошук протягом усього життя й розуміти напрямки, цілі цієї діяльності. На підставі сказаного автор зазначає, що про готовність вчителя інклюзивних закладів до професійної діяльності можна говорити лише за умови володіння ним технологічною культурою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аніськин В.М. Технологічна культура майбутнього вчителя як категорія дидактики // Вісник ОДУ № 4, 2003.
2. Симоненко В.Д. Основи технологічної культури / В.Д. Симоненко. М. : Вентана-Графф, 1998. С. 51.
3. Коваленко А.В. Технологічна культура майбутніх учителів іноземної мови / А.В. Коваленко // Вища освіта сьогодні. 2008. № 3. С. 75–79.
4. Лола В.Г. Генеза поняття «технологічна культура» // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : Зб. наук. пр. Київ-Запоріжжя : ЗОІППО, 2002. Вип. 22. С. 99–102.
5. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. К. : «АТОПОЛ», 2011. 273 с.
6. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К. : А.С.К., 2012. 308 с.